

УДК 930.253

*Любов СОЛОВКА***ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ
ПЕРІОДУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У ФОНДАХ
ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Подано джерелознавчий огляд та аналіз документів з історії західноукраїнських земель періоду Першої світової війни у фондах Державного архіву Івано-Франківської області. Охарактеризовано їх основні групи: документи тимчасових органів влади, поліції, армії періоду російської окупації; інформаційні матеріали для населення (1914–1918); документи органів польської влади, які висвітлюють окремі аспекти періоду Першої світової війни; матеріали з фондів науково-довідкової бібліотеки архіву (часописи, преса).

Ключові слова: джерела, документи, Перша світова війна, фонди.

На 1 січня 2014 року в Державному архіві Івано-Франківської області, створеному в грудні 1939 р. із офіційною назвою Станіславський обласний історичний архів (з 1941 р. – Державний архів Станіславської області, з 1958 р. – Станіславський обласний державний архів, з 1962 р. – Івано-Франківський обласний державний архів, з 1980 р. – Державний архів Івано-Франківської області)¹, зберігається 3 629 фондів, 775 888 одиниць зберігання (далі – од. зб.) за 1752–2012 рр., 44 од. зб. науково-технічної документації, 34 915 од. зб. фотодокументів, 87 од. зб. фондокументів. Фонд науково-довідкової бібліотеки архіву нараховує 19 004 примірники книг та брошур, 27 762 номери журналів, 2 091 річну підшивку газет. Усі документи архіву поділено на дві великі групи: фонди періоду до 1939 р. та після 1939 року. 578 фондів періоду до 1939 р. включають відносно невеликі групи документів часів Речі Посполитої, Першої світової війни та ЗУНР і дві основні групи документів австрійського (1772–1918) та польського (1919–1939) періодів².

Оскільки Галичина в Першій світовій війні стала ареною запеклих боїв, особливо цінними є документи архіву, які висвітлюють цей драматичний період в історії краю. Зазначений історичний відрізок часу досліджували науковці С. Адамович, І. Монолатій, В. Клапчук, І. Кучера та ін.³. Відомими є краєзнавчі розвідки

¹ Архівні установи України: Довідник / [редкол.: Г. Боряк, І. Матяш, Г. Папакін]. – 2-ге вид. доп. – Київ, 2005. – Т. 1: Державні архіви. – С. 285; Державний архів Івано-Франківської області: Путівник. – Київ, 2008. – Т. 1: Фонди періоду до 1939 року. – С. 7.

² Державний архів Івано-Франківської області: Путівник. – Т. 1. – С. 9.

³ Адамович С. Станіславів у часи лихоліть Великої війни (1914–1918 рр.) / С. Адамович. – Івано-Франківськ: “Лілея-НВ”, 2013. – 80 с.; Його ж. Єврейське питання в політиці російської окупаційної адміністрації в Галичині та на Буковині (1914–1917 рр.) / С. Адамович // Вісник прикарпатського університету. Історія. – Івано-Франківськ, 2005. – Вип. 9. – С. 23–27; Його ж. Станіславів у часи лихоліть Першої світової війни (1914–1918 рр.) / С. Адамович // Галичина. Всеукраїнський

І. Бондарева, П. Арсенича, М. Головатого та ін. Принагідно відзначимо працю С. Адамовича “Станиславів у часи лихоліть Великої війни (1914–1918 рр.)”, яка нещодавно побачила світ і побудована на широкій джерельній базі. 55 позицій із 110 найменувань у списку використаних джерел і літератури складають документи періоду Першої світової війни з фондів Державного архіву Івано-Франківської області.

Оскільки, на нашу думку, документи цього періоду, за винятком названих вище праць, ще недостатньо введені в науковий обіг, архівісти поставили собі за мету виявити та подати джерелознавчий огляд джерел архіву періоду Великої війни.

Джерельну базу архіву цього періоду можна поділити на такі групи:

- документи тимчасових органів влади, поліції, армії періоду російської окупації;
- інформаційні матеріали для населення (1914–1918);
- документи органів польської влади, які висвітлюють окремі аспекти періоду Першої світової війни;
- матеріали з фондів науково-довідкової бібліотеки архіву (часописи, преса).

Основна частина джерел стосується групи фондів органів державної влади та становить окрему підгрупу фондів тимчасових органів влади періоду Першої світової війни. Для правильного розуміння процесу фондування в архіві, структурних елементів назв фондів, функцій фондоутворювачів необхідне попереднє ознайомлення дослідників із адміністративно-територіальним поділом досліджуваного періоду та історичними довідками до фондів.

У результаті Галицької операції, яка тривала з 18 серпня по 21 вересня 1914 р., російські війська захопили Східну Галичину. На основі “Тимчасового положення про управління областями Австро-Угорщини, **зайнятими по праву війни**” (виділення – Л. С.) від 19.08.1914 Верховний головнокомандувач 29 серпня 1914 р. видав наказ про створення Тимчасового військового генерал-губернаторства Галичини. В адміністративному відношенні його територія поділялась на Львівську і Тернопільську губернії. Згодом, після захоплення й значної частини Буковини, було створено Чернівецьку губернію. Начальники повітів, посади яких і були введені в серпні 1914 р., на основі названого вище *Тимчасового положення*, здійснювали управління цивільним життям повітів, займалися матеріальним забезпеченням військових частин, розквартируванням солдатів, утриманням поліцейського апарату. Начальники повітів підпорядковувалися губернаторам: Городенківського, Коломийського, Косівського, Печеніжинського і Снятинського – Чернівецькому губернатору, Долинського повіту – Львівському, а Надвірнянського, Станиславівського

науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2011. – Ч. 18–19. – С. 43–54; *Його ж.* У роки першої світової війни (1914–1918) / С. Адамович, О. Ресніт // Станиславів – Станіслав – Івано-Франківськ (до 350-річчя Івано-Франківська): монографія / [кер. авт. колективу, гол. ред. В. Великочий]. – Івано-Франківськ; Львів; Київ: Манускрипт-Львів, 2012. – С. 46–57; *Клапчук В.* Руйнівний вплив Першої світової війни на соціально-економічний розвиток Центрального Передкарпаття / В. Клапчук // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2009. – Вип. 18: Західно-українська народна республіка: До 90-річчя утворення. – С. 131–139; *Кучера І.* Політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині у 1914–1917 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. спец.: 07.00.02 “Всесвітня історія” / І. Кучера. – Чернівці, 2005; Прикарпаття: спадщина віків. Пам’ятки природи, історії, культури, етнографії. Історико-культурологічне видання / [гол. ред. М. Кугутяк]. – Львів, 2006. – С. 201–202.

і Тлумацького повітів – Тернопільському. Перша російська окупація краю тривала з серпня 1914 р. до травня 1915 р.

Під час другої окупації краю російськими військами після Брусилівського прориву 4 червня – 20 вересня 1916 р. було створено генерал-губернаторство областей Австро-Угорщини, **захоплених на правах війни** (виділення – Л. С.), яке поділялося на дві губернії: Тернопільську та Чернівецьку. Крім Буковини, до Чернівецької губернії входили Городенківський, Коломийський, Снятинський і Косівський повіти, а Тернопільська губернія включала в себе і всі окуповані галицькі повіти, крім Покуття. З поваленням самодержавства у Росії, на основі рішення вже Тимчасового уряду, генерал-губернаторство в березні 1917 р. було реорганізоване в обласний комісаріат Галичини й Буковини, посади начальників повітів були перейменовані на комісарів повітів. Вони припинили діяльність влітку 1917 р. після звільнення краю від російських військ. Отже, риторика російського імперіалізму, побудована на “праві війни”, знаходила своє відображення навіть у бюрократичних документах, штампах, назвах посад тощо.

Група “Начальники (комісари) повітів” включає 9 фондів (975 од. зб., 1914–1918 рр.). Крім цього, до групи входять 4 фонди (6 од. зб., 1914–1922 рр.) комендантів міст та залізничних станцій та фонд повітової оціночної комісії (72 од. зб., 1917 р.). Це в основному рукописні тексти російською мовою, які повноцінно відображають бюрократичну скрупульозність окупантів найперше у захопленні й передачі тимчасовим органам влади майна. Зазначимо, що документи надійшли на зберігання до Державного архіву Івано-Франківської області у 1948, 1954–1955, 1959 рр. з Центрального державного історичного архіву УРСР (нині – Центральный державний історичний архів України, м. Київ), Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР (нині – Центральный державний архів вищих органів влади та управління України), Київського обласного історичного архіву (нині – Державний архів Київської області). Документи ф. 540 розсекречені в 1957 р., а 4 од. зб. із ф. 595 і 597 лише в 1993 році.

Фонди групи, яку розглядаємо, є цінними не тільки для дослідників цього періоду в історії, а й для краєзнавців, оскільки вони містять документи з повсякденної історії життя людей в окремих населених пунктах у часи лихоліть Великої війни. Огляд джерел кожного фонду подано у розділі 1.4 “Тимчасові органи влади періоду першої світової війни” першого тому *Путівника* по фондах архіву⁴. Зважаючи на суспільний запит, окремо окреслюємо виявлені архівістами у цих фондах відомості про поховання загиблих воїнів на території Прикарпаття⁵:

- циркуляр Галицького намісництва з питань збору коштів для впорядкування могил воїнів з додатками списків жертводавців;
- рапорти Станиславівського поліцмейстера про місця поховання солдатів російської армії на території міста;

⁴ Державний архів Івано-Франківської області: Путівник. – Т. 1. – С. 55–63.

⁵ Державний архів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО). – Ф. 12. – Оп. 1. – Спр. 167. – Арк. 29–34; Спр. 168. – Арк. 33–37, 40–43; Спр. 169. – Арк. 13–40; Ф. 15. – Оп. 1. – Спр. 25. – Арк. 4–7, 14; Ф. 62. – Оп. 1. – Спр. 161. – Арк. 1–43; Ф. 528. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 1–73; Спр. 16. – Арк. 13–14, 17; Ф. 605. – Оп. 1. – Спр. 20. – Арк. 4–9, 11.

- листування з Чернівецьким генерал-губернатором і поліцейськими урядниками про впорядкування могил загиблих воїнів на території Снятинського повіту в 1917 р.;
- списки могил загиблих воїнів австро-угорської та російської армій на території Городенківського, Коломийського, Косівського повітів.

Крім групи фондів органів влади, серед документів представлені й фонди органів поліції, які утворюють підгрупу “Органи поліції періоду Першої світової війни”⁶. Поліцмейстер міста Коломиї розпочав діяльність 1 листопада 1916 р., у березні – квітні 1917 р. реорганізований у Коломийську міську військову міліцію. Станиславівське міське поліцейське управління діяло у 1915–1917 рр. під час окупації міста Станиславова російськими військами, реорганізоване в березні 1917 р. у міську військову міліцію⁷. Посади урядників поліції згідно з наказами Чернівецького губернатора від 12 березня 1917 р. і начальника Коломийського повіту від 27 березня 1917 р. в процесі реорганізації поліцейської стражі у військову міліцію були перейменовані на урядників військової міліції. Коломийський повіт був поділений на десять міліцейських дільниць (включаючи дільниці Печеніжинського повіту, який з 11.02.1917 ввійшов до складу Коломийського): 1-ша Гвіздецька, 2-га Виноградська, 3-тя Підгайчиківська, 4-та Коршівська, 5-та Раківчицька, 6-та Печеніжинська, 7-ма Текученська, 8-ма Яблунівська, 9-та Мишинська, 10-та Перерівська⁸.

На зберігання до архіву в 1948 р. надійшли документи Управління завідувача передислокацією військ Галицького округу,⁹ яке діяло на території Західної України під час її окупації російськими військами в період Першої світової війни. До Галицького військового округу (за документами фонду – Галицького району) входили Бучацька, Волочиська, Кіцманська, Коломийська, Тернопільська та Чернівецька дільниці, центр знаходився у Чернівцях¹⁰.

У “Колекції інформаційних матеріалів для населення” (створеній у 2005 р. під час впорядкування фондів науково-довідкової бібліотеки архіву) зберігаються також інформаційні матеріали періоду Першої світової війни. Зокрема,

- *тимчасових органів влади й військової адміністрації Російської імперії*: у т. ч. звернення імператора Миколи II до поляків; звернення крайового комісара тимчасового уряду Галичини і Буковини до населення окупованих територій; постанови, оголошення військового генерал-губернатора Галичини про роботу судів, покарання за злочини за законами воєнного часу, контакти з військовослужбовцями, військовополоненими, ведення діловодства російською мовою, з фінансових питань та ін.; копія циркуляра, постанови, оголошення Тернопільського губернатора про роботу прокуратури, повітових судів, контакти з військовослужбовцями, покарання за допомогу іншим збройним загонам, добровільну здачу зброї та помилування дезертирів з австрійської армії, дотримання санітарних норм для запобігання поширення інфекцій, з питань торгівлі та ін.; оголошення, відозви військових установ російської армії до населення про виконання всіх обов’язкових постанов, дотримання

⁶ Державний архів Івано-Франківської області: Путівник. – Т. 1. – С. 123–127.

⁷ ДАІФО. – Ф. 609. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 2, 7.

⁸ Там само. – Арк. 2, 5, 7.

⁹ Державний архів Івано-Франківської області: Путівник. – Т. 1. – С. 180–181.

¹⁰ ДАІФО. – Ф. 17. – Оп. 1. – Спр. 8. – Арк. 8, 13.

- обмежень воєнного часу, добровільну здачу зброї та помилування дезертирів з австрійської армії, терміновий ремонт зруйнованих мостів; оголошення начальника Станиславівського повіту про конфіскацію мотоциклів та велосипедів, здачу зброї за винагороду, добровільне повернення військової амуніції, святкування та богослужіння на честь імператора й імператриці та ін.; розпорядження, оголошення начальника гарнізону, коменданта, поліцмейстера, начальника міської військової міліції, бургомістра Станиславова про дотримання правопорядку та покарання за порушення, введення комендантської години, отримання перепусток, допомогу бідним верствам населення, родинам резервістів, охорону міських парків, садів, скверів, квітників, очищення вулиць та дотримання санітарних правил, поділ міста на санітарні ділянки і закріплення за ними санітарних комісій, роботу закладів торгівлі та ін.;
- *установ Австро-Угорщини*: оголошення Ради двору про службу в австрійській армії; розпорядження та оголошення намісника Галичини з фінансово-господарських питань; оголошення староства Станиславівського повіту про мобілізацію до лав австрійської армії, здачу зброї, покарання за співпрацю з російськими військами, закупівлю в населення металу, продуктів харчування; витяг з вироку військово-польового суду 54 піхотної дивізії в Станиславові від 27 лютого 1915 р. про засудження мешканця села Красноїлля Косівського повіту Петра Сікірека за співпрацю з російськими військами, пограбування селян і єврейського населення, шантаж, порушення громадського спокою;
 - *магістрату міста Станиславова* – оголошення (1914–1918) з питань: військових та безпеки в умовах воєнного часу (набір в армію військовозобов'язаних, мобілізація відставних військових та чоловічого населення, запис добровольців, матеріальна допомога армії, навчання військової справи; заборона допомагати й переховувати військовополонених, покарання за розповсюдження неправдивої інформації та ін.); господарсько-фінансових (облік продуктів харчування, заборона вивозу з міста продуктів харчування, продаж спиртних напоїв; видача карток на хліб і цукор та ін.); санітарних та протиепідемічних (заходи для запобігання розповсюдження холери; обов'язкове щеплення від віспи й холери; правила утримання собак та ін.); реєстрації населення, обмеження прав в період військових дій (видача перепусток, листків прописки, заборона пересування без відповідних реєстраційних документів та ін.); заміни вивісок з назвами установ та торговельних закладів німецькою та єврейською мовами на відповідні російські й польські; збору пожертв дітям-сиротам; святкування дня визволення м. Станиславова від російської армії;
 - *окремих громадських комітетів*, які займалися опікою над сиротами, військовими та ін.

Подальше виявлення документів, які стосуються подій 1914–1918 рр. на західноукраїнських землях, було проведене у фонді найвищого адміністративного органу влади польського періоду – Станиславівського воєводського управління. До виявленої групи увійшли: виписки з Версальського та Ризького мирних договорів про встановлення нагляду за могилами солдатів, які загинули під час Першої світової війни; квартальні звіти та листування про впорядкування військових цвинтарів в Станиславівському воєводстві; циркуляри Галицького намісництва з питань надання допомоги інвалідам війни; особові справи, скарги, іменні списки

інвалідів війни; окремі документи діяльності Коломийського товариства військових інвалідів¹¹.

Крім цього, у фонді магістрату Станиславівської міської управи (ф. 27, оп. 1) зберігаються матеріали про облік інвалідів міста, у фонді Станиславівського воєводського бюро фонду праці (ф. 263) – заяви інвалідів війни з проханням надати їм роботу, у фонді Станиславівської каси соціального забезпечення (ф. 64) – інструкції про надання медичної допомоги інвалідам війни. В архіві також є окремий фонд громадського об'єднання інвалідів війни¹².

Перемежовані матеріалами періоду окупації і фонди повітових староств австрійського періоду. Фонди ж відповідних установ польського періоду містять джерела, які стосуються питань завданих військовими діями збитків, військовослужбовців колишньої австрійської армії, поховань військових тощо. Зокрема:

- у фонді Богородчанського повітового староства (ф. 26) зберігаються списки дітей, батьки яких загинули під час війни, листування з питань надання пенсій, опіки інвалідів війни повіту;
- у фондах Калуського повітового староства (ф. 565, 568) – циркуляри Галицького намісництва з питань надання допомоги інвалідам війни, збору коштів для впорядкування могил воїнів з додатками списків жертводавців та ін., розпорядження повітового староства від 19 червня 1916 р. про впровадження в повіті карантину, повідомлення гмінних управ про епідемічні захворювання населення з додатками списків хворих (1916), прохання громадян про звільнення їх рідних з таборів військовополонених, надання матеріальної допомоги, відшкодування завданих у результаті воєнних дій збитків, звільнення від військової та трудової повинності, списки евакуйованих родин (1916);
- у фонді Коломийського повітового староства (ф. 8, оп. 2) – особові справи інвалідів війни повіту;
- у фондах Рогатинського повітового староства (ф. 566, 567) – повідомлення гмінних управ про перебування в населених пунктах повіту біженців і їх списки, кількість евакуйованих сімей та родин, які повернулися на попереднє місце проживання (1919), заяви окремих осіб про звільнення членів їх родин з таборів для військовополонених; заяви громадян Рогатинського повіту про надання їм допомоги за завдані під час війни збитки.

Надзвичайно колоритними в цьому плані є документи, зібрані у фонді Печеніжинського повітового староства (ф. 10): циркуляри, директивні вказівки Галицького намісництва, Міністерства внутрішніх справ та листування про проведення у звільнених районах Галичини мобілізації до лав армії (грудень 1916 р. – серпень 1917 р.) та тотальної мобілізації у серпні 1917 р.; стан порядку, безпеки, політичну і криміногенну ситуацію; розшук дезертирів, військовополонених; боротьбу зі злочинністю, антимонархічною та комуністичною агітацією; нагляд за пресою, революційним, соціал-демократичним рухом, єврейськими організаціями, особами, які підозрювалися в шпигунстві; діяльність антимонархічних організацій, відділень “Січі” та інших українських, а також русофільських товариств; обмеження

¹¹ ДАІФО. – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 142; Оп. 8. – Спр. 393, 394, 412, 461, 512; див. описи 2, 4, 8, 14.

¹² Державний архів Івано-Франківської області: Путівник. – Т. 1. – С. 296.

у видачі закордонних паспортів, боротьбу з нелегальною еміграцією; посилення контролю за пересуванням іноземців; інтернування і переселення з прикордонних смуг неблагонадійних осіб, дезертирів; порядок звільнення інтернованих з таборів; відшкодування збитків, заподіяних повіту австрійськими і російськими військами; видачу характеристик на військовослужбовців австрійської армії; евакуацію, реевакуацію, діяльність державних установ та ін.; доповідна записка про економічний стан повіту після відходу російських військ; таблиць дислокації підрозділів жан-дармерії в Галичині (1914); копії витяги з листів осіб, евакуйованих під час війни з Галичини в Росію (1917). Списки українців Печеніжинського повіту, які в період 1914–1925 рр. перебували в рядах військових формувань, містяться також у ф. 11.

Крім могил загиблих, існує суспільний запит на інформацію про вояків австрійської армії. Для історії України важливими є документи про українців – вояків УСС та інших військових формувань. Архівісти виявили документи і цієї тематичної групи, до якої ввійшли: альбом фотографій видатних українських діячів, вояків УГА, УСС та інших військових формувань, цивільних та військових осіб, звільнених у 1920-х роках з таборів¹³; листування про спостереження за діяльністю осіб, підозрюваних у приналежності до УСС (ф. 68); реєстр ревізійних справ колишніх військовослужбовців австрійської армії, мешканців Станиславського, Богородчанського і Надвірнянського повітів з фонду Повітової команди військового поповнення (ф. 626); протоколи допитів окремих військовослужбовців армій Австрії (ф. 6); списки офіцерів запасу – колишніх військовослужбовців української і австрійської армій, які проживали в Богородчанському повіті (ф. 26); іменні списки службовців державних закладів – колишніх військовослужбовців польських формувань, які брали участь у війні 1914–1918 рр.¹⁴; списки мешканців окремих населених пунктів Рогатинського повіту, які служили в українських військових з'єднаннях та військовополонених¹⁵; список мешканців окремих сіл Надвірнянського повіту (Саджавка, Ланчин, Добротів, Красна), які поверталися з полону з Італії, Чехословаччини, Польщі¹⁶.

У фондах польського періоду представлені також документи комісії із встановлення збитків, заподіяних приватним особам війною 1914–1918 рр. (2 фонди, 11950 од. зб., 1920–1922 рр.) та повітових бюро (2 фонди, 47 од. зб., 1920–1932 рр.) й будівельних експозитур з відбудови Галичини (2 фонди, 56 од. зб., 1917–1922 рр.)¹⁷. Повітові комісії із встановлення збитків, заподіяних приватним особам війною 1914–1918 рр. організовані в 1919 р. на підставі постанови Ради Міністрів Польщі від 10 травня 1919 р.¹⁸ підпорядковувалися Головній оціночній комісії у Львові, ліквідовані у 1923 р. Повітові бюро з відбудови господарства, організовані в березні 1920 р. відповідно до постанови Ради міністрів Польщі від 2 березня 1920 р.¹⁹, підпорядковувались Станиславівській окружній Дирекції з відбудови міст і сіл, ліквідовані в червні 1924 р.²⁰

¹³ ДАІФО. – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 142.

¹⁴ Там само. – Оп. 14. – Спр. 90.

¹⁵ Там само. – Ф. 567. – Оп. 1. – Спр. 15, 26, 61–62, 89.

¹⁶ Там само. – Ф. 168 – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 1–7.

¹⁷ Державний архів Івано-Франківської області: Путівник. – Т. 1. – С. 196–199.

¹⁸ Dziennik praw państwa polskiego. – 1919. – № 41. – Poz. 298. – S. 491–495.

¹⁹ Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1920. – № 24. – Treść. 143. – S. 386–392.

²⁰ Tamże. – 1924. – № 53. – Treść. 537. – S. 777.

Цікавими є також документи, які зберігаються у фондах юстиції. Зокрема у фонді Калуського повітового суду (ф. 94) виявлено різнохарактерні справи, з одного боку – циркулярні розпорядження Тернопільського губернатора та листування з начальником Калуського повіту з питань судочинства на території Галичини, зайнятій російськими військами (жовтень 1914 р. – травень 1915 р.), з другого – справа про обвинувачення осіб у крадіжках майна під час відступу в 1914 р. австро-угорських військ. У фонді Станиславівського окружного суду (ф. 229) є справи про обвинувачення осіб за зв'язок з російськими військами, а у фонді Станиславівської повітової шкільної ради (ф. 270) – документи про притягнення до відповідальності вчителів за співробітництво з російською армією.

Інший вид джерел зберігається у фонді науково-довідкової бібліотеки архіву. Це часописи та видання періоду Першої світової війни: *Die Ukraine und ihre Bedeutung im gegenwärtigen Krieg mit Russland* (1915), “Вістник Союзу визволення України” (Відень, 1914–1915), орган українського студентства “Шляхи” (1915–1916), “Ілюстрована Україна” (Львів, 1914); “Діло” (1914); “Літературно-науковий вісник” (1914), “*Gazeta Kolołomyjska*” (1914). Крім цього, у фондах бібліотеки є чимало наукових розвідок про Велику війну, зроблених по гарячих слідах в кінці 1920-х – 1930-х років. Серед них: ґрунтовне дослідження Костя Левицького “Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918” (Львів, 1928); стаття отця Йосипа Іванця “Вольфсберг. Найстарший Концентраційний Табор українських виселенців в Австрії в часі світової війни”, бібліографічна підбірка “Список джерел до історії Української визвольної війни 1914–1921 рр.”, яка містить літературу з історії УСС тощо²¹.

“Як тільки російська армія переступила межі Галичини і побідно та нестримно заливала весь край, тоді маси народу покидали свої оселі... перті одиноким непереможним бажанням: як найскорше, – як найдальше – від москалів, від війни... Крім добровільних втікачів або як їх тоді звали збігів (з нім. *Flüchtlinge*) опинилися в заплілі і примусові виселенці”²², – писав у своїх спогадах отець Йосип Іванець. Слова д-ра Костя Левицького, написані 100 років тому в передовиці “Побіда осередних держав і дальші події в 1915 р.”²³ після переможного, здавалося б, періоду закінчення російської окупації краю, який тривав із серпня 1914 до травня 1915 р., актуальні, на жаль, і сьогодні: “У сій воєнній порі переживає український нарід важку пробу пожертвування в ім'я красшої будучности. Його земля і весь добуток, його кров і життя станули заборолом проти хижих зусиль ворога. Війна не знає розбору і в своїм розгоні торощить все, що стріне на шляху. Конечні наслідки війни мусіли впасти і на наш нарід, котрий на східнім краю держави станув супроти свого відвічного ворога, щоби визволяти Україну і боронити держави”²⁴.

²¹ *Левицький К.* Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918 / К. Левицький. – Львів, 1928. – 285 с.; *Його ж.* Список жерел до історії Української визвольної війни 1914–1921 рр. / К. Левицький // Літопис Червоної Калини. – 1932. – № 2. – С. 24; Там само. – № 3. – С. 24; *Іванець Й.* Вольфсберг. Найстарший Концентраційний Табор українських виселенців в Австрії в часі світової війни / Й. Іванець // Літопис Червоної Калини. – 1934. – № 10 (жовтень). – С. 16–21.

²² *Іванець Й.* Вольфсберг. Найстарший Концентраційний Табор... – С. 16–17.

²³ *Левицький К.* Історія визвольних змагань... – С. 277–282.

²⁴ Там само. – С. 279.

Сподіваємося, що представлений у статті огляд джерел буде слугувати дослідникам у їх подальшому опрацюванні, адже документи містять історичний досвід пережитої російської окупації, а історія таких окупацій українських земель, на превеликий жаль, повторюється.

Любовь Соловка. Источники по истории западноукраинских земель периода Первой мировой войны в фондах Государственного архива Ивано-Франковской области

Представлен источниковедческий обзор и анализ документов по истории западноукраинских земель периода Первой мировой войны в фондах Государственного архива Ивано-Франковской области. Охарактеризованы их основные группы: документы временных органов власти, полиции, армии периода российской оккупации; информационные материалы для населения (1914–1918); документы органов польской власти, которые освещают отдельные аспекты периода Первой мировой войны; материалы из фондов научно-справочной библиотеки архива (отдельные издания, пресса).

Ключевые слова: источники, документы, Первая мировая война, фонды.

Lyubov Solovka. Sources on the history of Western Ukraine during World War I in the collections of the state archives of Ivano-Frankivsk oblast

The article presents a source study overview and analysis of the documents pertaining to the history of Western Ukraine during World War I in the collections of the state archives of Ivano-Frankivsk region. The following main groups of the sources have been characterized: documents of the temporary authorities, the police, and the army during the period of Russian occupation; information materials for the public (1914–1918); documents of the Polish authorities, which highlight the specific aspects of World War I; materials from the collections of the archive's research and reference library (magazines, newspapers).

Key words: sources, documents, World War I, archive collection.